

Elevens

trivsel

motivation

og self-efficacy

Helle Bonderup

Lektor på VIA University College

hebs@via.uc

Oplæggets temaer

1 Psykiske følgevirkninger af skriftsprogsvanskeligheder

2 Hvorledes kan de voksne omkring barnet og den unge forstå - og tage hånd om den skriftsprogsudfordrede, sådan at omfanget af vanskelighederne ikke øges

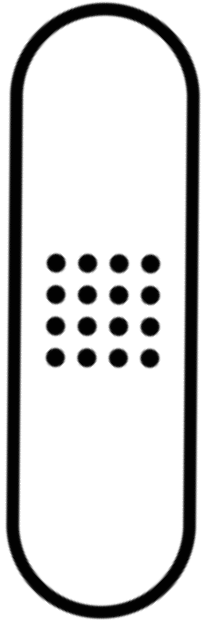
Afledte vanskeligheder

”Nogle børn har meget svært ved at lære at læse. Helt fra begyndelsen af skolegangen har de problemer med at lære at genkende skrevne ord, fordi de har svært ved at forbinde bogstaver og bogstavfølger med deres almindelige lyde.

Denne grundlæggende vanskelighed med at lære at udnytte skriftens fundamentale lydprincip giver en usikker og langsom læsning især af nye ord; og den giver langvarige problemer med at stave. Vanskelighederne på dette grundlæggende niveau kaldes ordblindhed (dysleksi) (Lyon m.fl., 2003; Elbro, 2012).

*De fører ofte til vanskeligheder med både tekstforståelse og med skriftlig fremstilling, **og de kan i meget høj grad præge den enkeltes selvopfattelse.**” (min fremhævelse)*

Erfaringer og senere udfordringer

De negative psykologiske konsekvenser af dysleksi kan både knytte sig til erfaringer og erindringer fra selve skolegangen og til udfordringer i det voksenliv, man sidenhen kommer til at leve.

Forekomsten af psykologiske problemstillinger tager til over tid med en særlig sårbarhed i ungdomstiden og med en forekomst, der ligger over populationen uden dysleksi.

Kan du ikke bare trylle det væk?

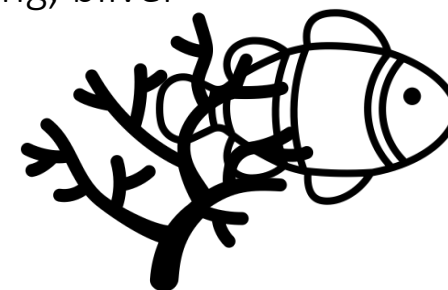

Alle børn er motiverede for at lære at læse - men for elever i skriftsprogsvanskeligheder betyder det ikke nødvendigvis, at de er motiverede for det store arbejde, der er i den proces. Eleverne oplever tidligt, at noget ikke er som forventet i forhold til kammeraterne (Holmgaard, 2007; Egmontfonden, 2018), og de er afhængige af, at de voksne omkring dem ser vanskeligheden - og resten af dem. Eleven er stærkt afhængig af, at de voksne ved, hvad man gør.

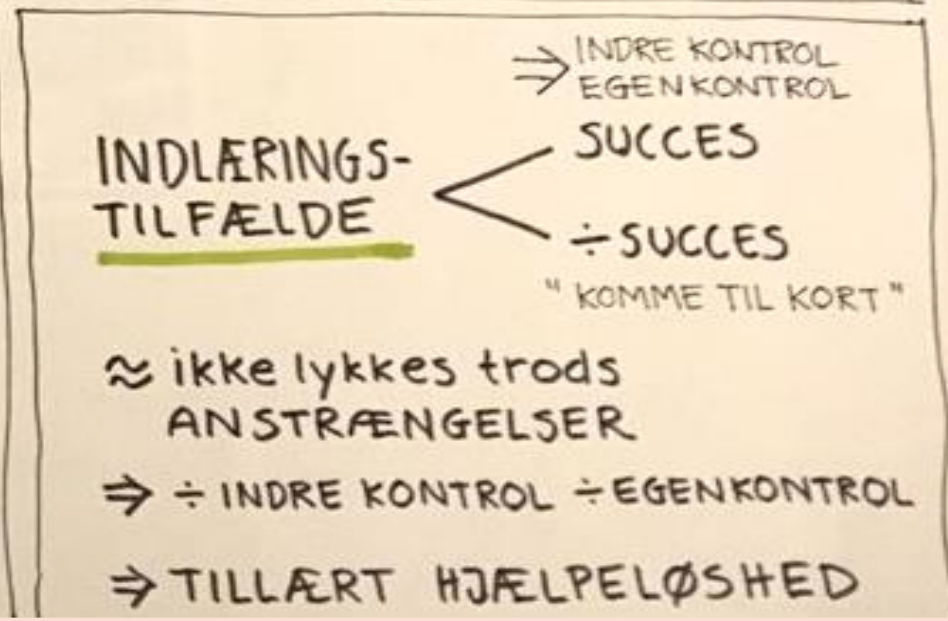
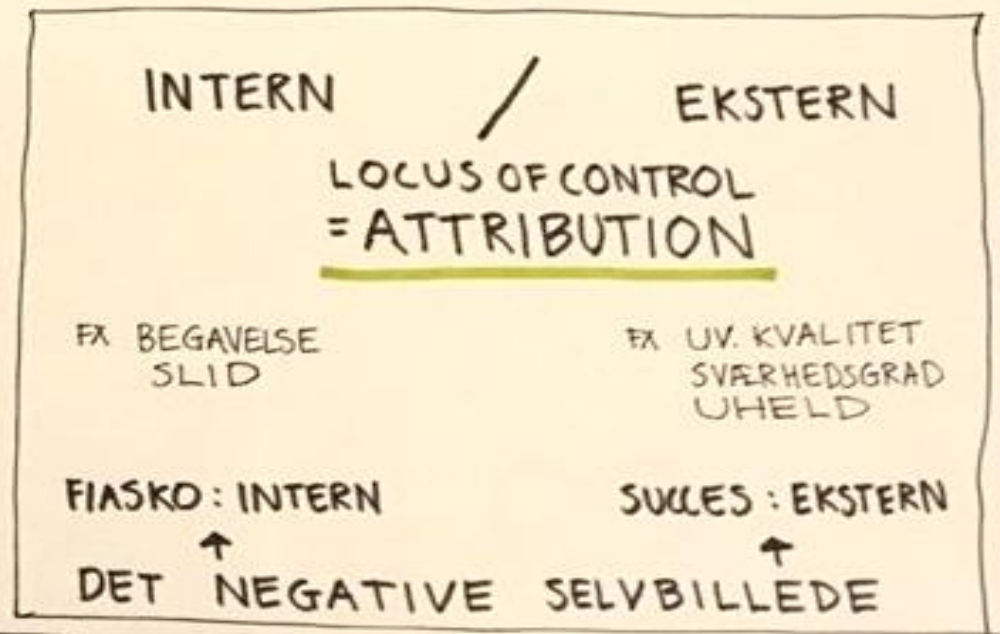
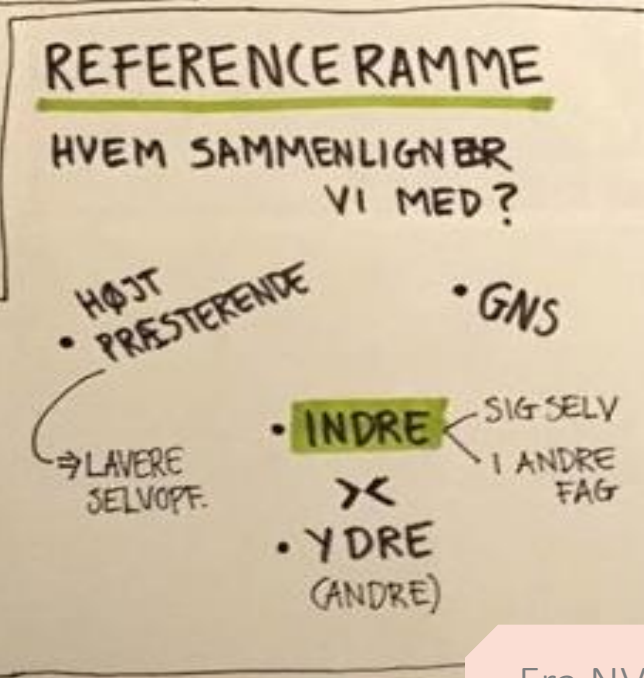
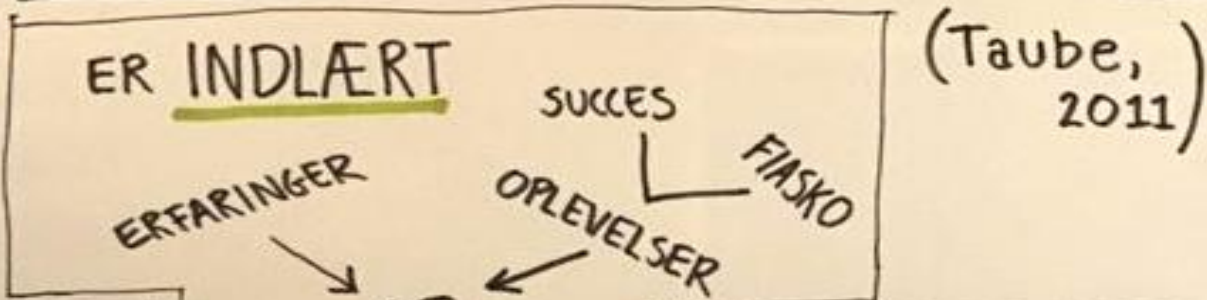
Undgåelse som naturligt forsvar mod ubehag

Det er centralt træk ved stress, angst og depression, at der er en høj grad af social tilbagetrækning og undgåelse af situationer, som udløser eller forstærker angsten eller de depressive symptomer.

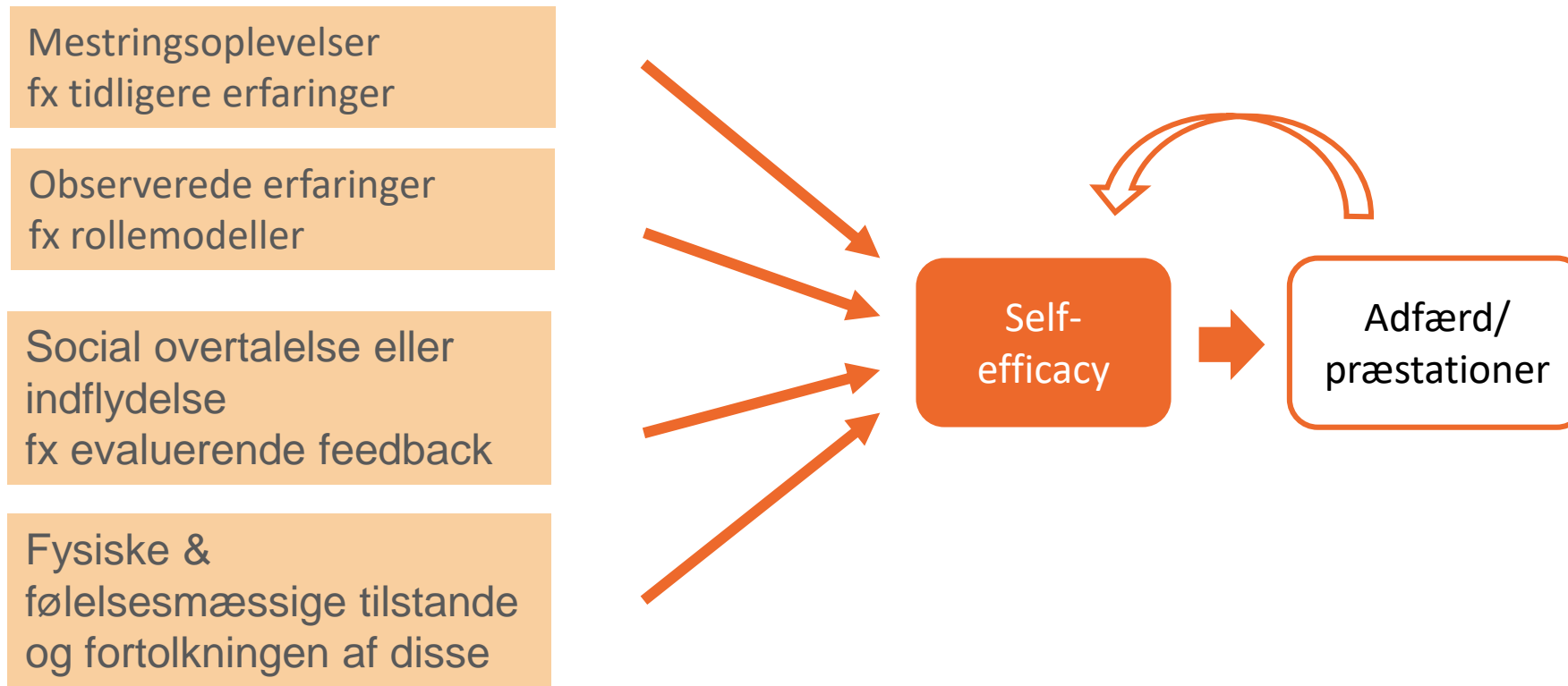
Vi ved, at både børn og voksne med dysleksi hyppigt udvikler en undgående strategi i forhold til at blive konfronteret med manglende skriftsproglighed (Alexander-Passe 2009). Man kan fx undgå et truende krav om deltagelse i læsning ved at blive usynlig, ved at være lærerens lille hjælper, ved at spille klassens klovn eller ved at lave ballade. Den trussel, man oplever ved kravet om læsning, bliver ofte generaliseret til, at krav om læring som sådan er en potentiel trussel mod selvbilledet.

MERE OM SELVBILLEDE

Kilder, der bidrager til oplevet self-efficacy (Bandura, 2008)

Tre mulige typer ordblinde unge

»De ubekymrede« er karakteriseret ved, at de har et særligt talent eller en stærk interesse, og familien i øvrigt ikke har store skolemæssige ambitioner på de unges vegne.

»De opgivende« har dårlige kammeratskabsrelationer og ringe opbakning fra forældrene.

»Fighterne« har den største selvtillid og er i stand til at isolere deres ordblindhed til en lille del af selvet.

Eksterne positive faktorer er gode relationer til familie og venner, en mor, der tror på sit barns chance for at blive til noget, og/eller et talent for for eksempel sport eller musik. Dertil kommer »fighernes« personlige stædighed.

Gunnel Ingesson »Growing up with Dyslexia: Cognitive and psychosocial impact, and salutogenic factors« .
Ph.D.Afhandling

Lyttelæsning med dit barn

Før i lyttelæser

"Tal om, hvad I tror, teksten handler om."

Mens i lyttelæser

"Lyttelæs et afsnit ad gangen, og tal om, hvad det handler om."

Efter I har lyttelæst

"Tal om, hvad I synes om teksten."

Læsesucces for ordblinde børn – et tværfagligt samarbejde om ordblinde børns læseudvikling

NATIONAL
LÆSENET
SLÆNG

ABSALON
FONDEN

CC
BY-NC-ND

4
3
3

EGMONT
Fonden

u
n

u
n

PK

De voksnes muligheder for at støtte

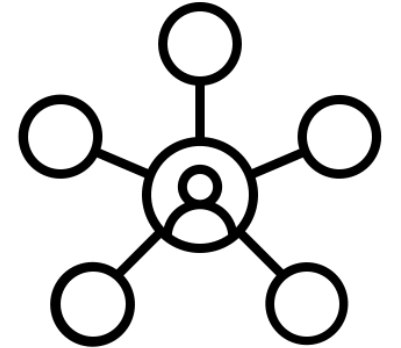

Epistemisk mistillid, self-efficacy og indlært hjælpeløshed

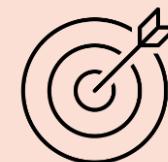
Hvis man ikke har tilstrækkelig tillid til sine egne evner, og måske endda har fået generaliseret dette til en epistemisk mistillid til egen læringskapacitet, har man brug for at få genopbygget tilliden blandt andet gennem en tillid til, at de voksne omkring en ved, hvordan man kan lære.

Epistemisk tillid opnås ved, at eleven kan stole på, at:

1. Du kan give mig en forklaring på, hvorfor jeg har det, som jeg har det.
2. Du kan fortælle mig, hvad jeg skal gøre nu, og vi to har en relation, hvor jeg kan mærke, du kan lide mig.

Realistiske mestringsmål

Når barnet er kommet i tvivl om egne evner, er det i endnu højere grad vigtigt, at lærerne omkring barnet opstiller realistiske læringsmål, således at barnet oplever at kunne honorere målene. På denne måde kan lærerne understøtte, at barnets vedholdenhed og tro på egne evner styrkes. Når man i længere tid har været udfordret i læringsituationer, mister man let fornemmelsen af at have handlemuligheder.

Elever, som ikke har oplevet, at læsning gav mening, når de selv skulle afkode, kan have mistet fornemmelsen af, at tekster kan have noget at sige, selv når læringskonteksten justeres ved, at de nu læser/lytter til tekst med læseteknologi. Disse elever skal måske hjælpes over den barriere, de her oplever, således at de aktivt arbejder med og stilladseres i at anvende forståelsesstrategier.

Passende læringsmål er endvidere understøttende for den enkelte elevs motivation. Intet er så motiverende i forhold til en opgave som faktisk at forvente, at man kan løse opgaven, da man har erfaring med den opgavetype (Bråten, 2008).

Fra Bonderup og Skov: PSYKOLOGISKE KONSEKVENSER I FORHOLD TIL LÆSE- OG SKRIVEVANSKELIGHEDER - OG HVORDAN DE KAN FOREBYGGES

Lærereens forventninger til eleven – og til sig selv

Der ser ud til at være en parallelproces for lærereens vedkommende, idet det har en positiv effekt på lærereens eksplicite og ikke mindst implicite holdning til eleven og problemstillingen, når lærereens egen tillid til, at hun kan give eleven den fornødne faglige og emotionelle støtte, udvikles (Livingston et al, 2018).

Jo mere specialiseret viden, læreren har, jo højere er lærereens self-efficacy og jo større afsmittende effekt på elevens tillid til relationen, læringskonceptet og egen evne til at lære.

Styret mestring – planlagt succes

Målrettet arbejde med at øge følelsen af self-efficacy i barnet.

Det kan ske gennem optræning af bedre mestring

flere erfaringer med at overvinde vanskeligheder

gennem rollemodellens stedfortrædende oplevelser,

gennem social overtalelse (nudging)

gennem reduktion af oplevet stress. (Bandura, 2012)

Vedvarende tematisering og støtte

- Barnet og den unge vil vedvarende have behov for italesættelse og støtte til den ekstra anstrengelse.
- Forældre, lærere og andre voksne bør have en fleksibel og undersøgende tilgang til behovet for emotionel støtte – og turde tematisere dysleksien – og undersøge evt. skjulte sammenhænge med andre følelsesmæssige vanskeligheder.
- Et nuanceret sprog – god mentalisering – er væsentligt for sociale færdigheder og identitetsdannelse – og er således ikke kun et primært mål, men også forebyggende i forhold til at forebygge psykiske følgevirkninger

Litteratur

- [Vi er ordbildne. DR.dk](https://www.videnomlaesning.dk/projekter/laesesucces-for-ordblinde-boern/)
- <https://www.videnomlaesning.dk/projekter/laesesucces-for-ordblinde-boern/>
- Alexander-Passé, N., (2006): How dyslexic teenagers cope: An investigation of self-esteem, coping and depression. *Dyslexia*, 12, 256 – 275.
- Bandura A. (2012). Self-efficacy. *Kognition og pædagogik*.
- Bonderup og Skov : PSYKOLOGISKE KONSEKVENSER I FORHOLD TIL LÆSE- OG SKRIVEVANSKELIGHEDER - OG HVORDAN DE KAN FOREBYGGES in **Literacydidaktik - elever i literacyvanskeligheder (Friis og Østengren-Olsen)**. DAFOLO 2021
- Bråten, I. (2008). "Læseforståelse - komponenter, vanskeligheder og tiltag". I: Læseforståelse, Klim
- Ingesson, S. G. (2007). *Growing up with Dyslexia: Cognitive and Psychosocial Impact, and Salutogenic Factors*. Department of Psychology, Lund University, Sweden
- Egmontfonden (2018). *Survey og registeranalyse - Børn og unge med ordblindhed*. Rapport.
- Livingston, E.M, Siegel, L.S. & Ribary U. (2018). Developmental dysleksia: emotional impact and consequences. *Australian Journal of Learning Difficulties*, 23:2, 107-135.

